

BOLONJSKA DEKLARACIJA O EUROPSKOM PROSTORU ZA VISOKO OBRAZOVANJE

Objašnjenje

Ovaj dokument je izradila Konfederacija konferencija rektora zemalja Europske zajednice i Udruženje sveučilišta u Europi (CRE). Dokument obuhvaća:

- Komentar u vezi sa značenjem i važnošću Bolonjske deklaracije kao i informaciju o nastavku tekućeg procesa;
- Tekst Deklaracije;

Autori ovoga dokumenta se zahvaljuju Europskoj komisiji na potpori i spremnosti na izvršenju distribucije ovoga dokumenta.

BOLONJSKA DEKLARACIJA

Objašnjenje

Bolonjskom deklaracijom se 29 zemalja obvezalo na zajedničku reformu strukture sustava visokoga obrazovanja. Ova deklaracija predstavlja ključni dokument koji označava prekretnicu u razvoju visokoga obrazovanja u Europi.

- Deklaraciju je potpisalo 29 zemalja koje “se obvezuju da će ostvariti ciljeve Deklaracije” i u tom pravcu će se “angažirati na koordinaciji (svojih) politika”.
- Svaka je zemlja potpisnica dobrovoljno preuzela obvezu da izvrši reformu vlastitog sistema visokoga obrazovanja, bez obzira koliko sustava ima u određenoj zemlji, u cilju cjelokupne harmonizacije na razini Europe. Bolonjska deklaracija ne predstavlja reformu koju nameću domaće vlade ili institucije visokoga obrazovanja. Bilo koji vid pritiska koji određene zemlje ili institucije visokoga obrazovanja mogu osjetiti kao rezultat provođenja Bolonjske deklaracije može nastati kao rezultat njihovoga ignoriranja zajedničkih odluka ili njihove isključenosti iz glavnog tijeka promjena.
- Cilj bolonjskog procesa je harmonizacija, te stoga ne predstavlja put k “standardizaciji” niti “izjednačavanju” visokoga obrazovanja u Europi. Poštuju se temeljna načela autonomije i različitosti.
- Deklaracija odražava potragu za zajedničkim europskim odgovorom na zajedničke europske probleme. Proces je rezultirao iz spoznaje da usprkos njihovim razlikama sustava visokoga obrazovanja u Europi se suočavaju s unutarnjim i vanjskim izazovima u svezi s napredovanjem i različitostima visokoga obrazovanja, mogućnostima zapošljavanja svršenih studenata, manjka obučivosti u ključnim oblastima, širenju privatnoga i transnacionalnog obrazovanja, itd. Deklaracija uviđa vrijednost koordiniranih reformi, kompatibilnih sustava i zajedničke aktivnosti.

Bolonjska deklaracija nije samo politička izjava, nego i obvezujuća orijentacija k programu aktivnosti. Program aktivnosti sadržan u Deklaraciji temelji se na jasno definiranom zajedničkom cilju, roku i konkretnim namjerama:

- Jasno definirani zajednički cilj: stvoriti europski prostor za visoko obrazovanje da bi se povećala mogućnost zapošljavanja i mobilnosti građana, kao i da bi se povećala međunarodna konkurentnost visokoga obrazovanja u Europi.
- Rok: europski prostor za visoko obrazovanje bi trebao biti uspostavljen do 2010.
- Konkretni namjere.
- Usvajanje zajedničkoga okvira razumljivih i usporedivih stupnjeva, “također i putem implementacije Dodatka za diplome.”
- Uvođenje dodiplomskoga i poslijediplomskoga studija u svim zemljama, s tim što se prvi stupnjevi stječu najmanje nakon tri godine, u skladu s tržištem rada.
- Sustav bodovanja koji je kompatibilan sa ECTS-om, koji također pokriva i učenje tijekom cijeloga života.
- Europska dimenzija u osiguranju kvalitete, sa usporedivim kriterijima i metodama.
- Eliminacija preostalih prepreka slobodnoj mobilnosti studenata (kao i nastavnika i završenih studenata) i predavača (kao i istraživača i administratora iz oblasti visokoga obrazovanja).

BOLONJSKA DEKLARACIJA I GLOBALNA KONKURENTNOST VISOKOGA OBRAZOVANJA U EUROPI

- Pored potrebe da se “postigne veći stupanj konkurentnosti i usporedivosti u sustavima visokoga obrazovanja (uglavnom unutareuropsko pitanje), Deklaracijom se želi “naročito” povećati “međunarodna konkurentnost europskoga sustava visokoga obrazovanja”. U njoj se kaže da se “vitalnost i efikasnost svake civilizacije može mjeriti apelom njene kulture na druge zemlje”. Zemlje potpisnice eksplicitno izražavaju svoj cilj kako bi “osigurale da europski sustav visokoga obrazovanja stekne svjetsku razinu privlačnosti, koja će biti jednaka (europskim) izvanrednim kulturnim i znanstvenim tradicijama.”
- Što se tiče ovih “eksternih” pitanja, Bolonjska deklaracija iskreno otvara nove staze. Naglašavajući toliko eksplicitno potrebu za europsko visoko obrazovanje kao (kohezivan) Sustav da postane privlačniji za studente iz drugih područja u svijetu, pruža još jedan razlog za kretanje u pravcu koherentnog evropskog sustava i implicitno poziva europske institucije da se odlučnije natječu nego što je to bio slučaj u prošlosti za studente, utjecaj, prestiž i novac u svjetskom natječaju sveučilišta.

OD DEKLARACIJE DO IMPLEMENTACIJE: ORGANIZIRANA STRUKTURA I PROCES PRAĆENJA

- 29 zemalja potpisnica, koje su se obvezale da će ostvariti ciljeve Deklaracije, “insistirat će na ostvarenju međuvladine suradnje na razne načine”, u suradnji s institucijama i udruženjima visokoga obrazovanja.
  - Ministri su se dogovorili da se ponovo sastanu u Pragu u svibnju 2001. godine, zajedno s predstavnicima europskih institucija i udruženja visokoga obrazovanja, u cilju procjene postignutoga napretka i postizanja dogovora o novim mjerama koje je potrebno poduzeti.
  - Također su uspostavili konkretnu strukturu s mandatom da pripremi Prašku konferenciju i omogući i iskoordinira mjere koje su neophodne za unapređenje ciljeva Bolonjske deklaracije. Struktura se temelji na sljedećem:
    - “konsultativna skupina” koja se sastoji od predstavnika svih zemalja potpisnica
    - manja “skupina za praćenje” koja se sastoji od zemalja koje se smjenjuju na mjestu predsjedavanja EZ. Predsjedništvom u dvogodišnjem periodu od Bolonje do Praga (Finska, Portugal, Francuska, Švedska), Češka Republika, Europska komisija, CRE i Konfederacija.
  - Osim toga, s obzirom da će nove političke odluke možda trebati uključiti u proces koji vodi prema Konferenciji u Pragu, praćenje realizacije Bolonjske deklaracije će biti na dnevnom redu sastanaka ministara za obrazovanje EZ.
  - Nastavak rada u tijeku na europskom, nacionalnom i institucijskoj razini. U Deklaraciji stoji da proces uspostave europskoga prostora za visoko obrazovanje zahtijeva konstantnu potporu, superviziju i prilagođavanje potrebama koje se konstantno mijenjaju.
  - Serija anketa i istraživanja je u tijeku na inicijativu skupine nacionalnih osoba za kontakt u zemljama potpisnicama, EZ Predsjedništvo, Europska komisija i udruženja i mreže visokoga obrazovanja. Bave se transnacionalnim obrazovanjem, priznavanjem, sustavom bodovanja, osiguranjem kvaliteta, itd., i služe kao pripremne mjere za naredne faze procesa.
  - Zemlje potpisnice razmatraju ili planiraju zakonske reforme, odnosno mjere koje će poduzeti vlade u relevantnim oblastima sustava visokoga obrazovanja: reforme u pravcu harmonizacije su već uvedene ili su u tijeku u nekoliko europskih zemalja. Označavaju korak ka kraćim studijama, strukturama dvostrukog stupnjevanja, sustavima bodovanja, eksternoj evaluaciji, većoj autonomiji uz odgovornost. Drugi trend ide ka brisanju granica među različitim sastavnim pododjelima visokoga obrazovanja.
  - Pojedinačna sveučilišta kao i konzorciji visokoga obrazovanja, mreže i udruženja proučavaju i razmatraju implikacije bolonjskoga procesa u svojim zemljama, predmetnim oblastima ili tipu institucije.
- Bolonjska deklaracija poziva zajednicu visokoga obrazovanja da doprinese uspjehu procesa reforme i harmonizacije.
- Deklaracija uviđa ključnu ulogu zajednice visokoga obrazovanja za uspjeh bolonjskog procesa. U njoj stoji da bi međuvladina suradnja “trebala biti ostvarena zajedno s nevladinim europskim organizacijama nadležnim u oblasti

visokoga obrazovanja”. Vlade također “od sveučilišta očekuju da će ponovno pozitivno odgovoriti i aktivno doprinijeti uspjehu (svoga) nastojanja”. Stoga je jasno da institucije visokoga obrazovanja imaju jedinstvenu mogućnost da oblikuju svoju vlastitu budućnost u Europi i odigraju osnovnu ulogu u razvoju i realizaciji bolonjskoga procesa.

- U Deklaraciji se konkretno uvida da postoje temeljne vrijednosti i različitosti u okviru visokoga obrazovanja u Europi.
- Jasno priznaje neophodnu neovisnost i autonomiju sveučilišta.
- Eksplicitno se odnosi na temeljna načela iz dokumenta Magna Charta Universitatum potpisanog (također u Bolonji) 1998.
- Naglašava potrebu za postizanjem zajedničkoga prostora za više obrazovanje unutar okvira raznih kultura, jezika i obrazovnih sustava.
- Da bi odgovorila na poziv sadržan u Bolonjskoj deklaraciji, zajednica visokoga obrazovanja treba biti u mogućnosti reći ministrima na uvjerljiv način koju vrstu europskog prostora za visoko obrazovanje želi i spremna je promovirati. Sveučilišta i druge institucije visokoga obrazovanja mogu birati da postanu akteri a ne objekti ovoga bitnog procesa promjena. Zajednica osobito može:
  - Profilirati vlastiti nastavni plan u skladu s raspoloženjem koje je nastalo nakon postizanja Bolonjske deklaracije, a osobito putem uvođenja dodiplomskoga studija u sustave u kojima po tradiciji nisu postojali, kao i kroz stvaranje poslijediplomskih studija čime se zadovoljava potreba mobilnosti poslijediplomskih studenata širom svijeta;
  - Aktivirati njihove mreže u ključnim područjima kao što je izrada zajedničkoga nastavnog plana i programa, organiziranje zajedničkih putovanja u prekooceanske zemlje i sheme priznavanja diploma širom svijeta;
  - Pridonijeti pojedinačno ili kolektivno narednim koracima u ovom procesu;
- Konfederacija konferencija EZ rektora i Udruženje europskih sveučilišta (CRE) planiraju organizirati konvenciju europskih sveučilišta i drugih institucija visokoga obrazovanja nekoliko tjedana prije sastanka u Pragu. Ova konvencija bi trebala osigurati mogućnost zajednici visokoga obrazovanja da razgovara o glavnim pitanjima i da izradi dokument za ministre o tome šta visoko obrazovanje očekuje od sastanka u Pragu.

29. veljače 2000. godine.

ZAJEDNIČKA DEKLARACIJA EUROPSKIH MINISTARA OBRAZOVANJA SAZVANA U BOLONJI 19. LIPNJA 1999. GODINE

Europski proces, zahvaljujući izvanrednim postignućima u nekoliko proteklih godina, postao je sve konkretnija i relevantnija stvarnost za Zajednicu i njene građane. Perspektive uvećavanja zajedno s produblјivanjem odnosa s drugim europskim zemljama pružaju čak veće dimenzije takvoj realnosti. U međuvremenu svjedoci smo sve veće svjesnosti u velikim dijelovima političkoga i akademskog svijeta i u javnom mnijenju o potrebi za uspostavljanjem kompletnije i dalekosežnije Europe, osobito za nadgradnjom i jačanjem njenih intelektualnih, kulturalnih, socijalnih i znanstveno-tehnoloških dimenzija.

Europa znanja je sada široko rasprostranjena kao nezamjenjiv činitelj društvenog i ljudskog razvoja i kao nezamjenjiva sastavnica kojom se konsolidira i obogaćuje pravo građana Europe, sposobna da pruži svojim građanima neophodne nadležnosti kako bi se suočili s izazovima novog milenija, zajedno sa sviješću o zajedničkim vrijednostima i pripadanju zajedničkom društvenom i kulturnom prostoru.

Važnost obrazovanja i suradnje u obrazovanju u razvoju i jačanju stabilnih, mirnih i demokratskih društava je sveobuhvatno priznata kao najvažniji činitelj, posebno u svjetlu situacije u jugoistočnoj Europi.

Sorbonska deklaracija od 25. svibnja 1998. godine, koja je osnažena ovim razmišljanjima, naglasila je ključnu ulogu sveučilišta u razvoju europske kulturne dimenzije. Naglasila je stvaranje europskog područja visokoga obrazovanja kao ključnog načina promoviranja pokretnosti građana i mogućnosti zapošljavanja i sveukupnog razvoja kontinenta.

Nekoliko europskih zemalja je prihvatilo poziv da se opredijeli za postizanje ciljeva postavljenih u Deklaraciji bilo njenim potpisivanjem ili izražavanjem svog načelnog slaganja. Pravac kojim su krenule neke od reformi visokoga školstva pokrenut u međuvremenu u Europi dokazao je opredijeljenost mnogih vlada za poduzimanjem akcije.

Europske institucije za visoko obrazovanje, sa svoje strane, prihvatile su izazov i preuzele glavnu ulogu u stvaranju europskog područja visokoga obrazovanja, kao i u buđenju osnovnih načela izraženih u bolonjskoj Magna Carta Universitatum 1988. godine. Ovo je od najvećeg značaja, uzevši u obzir da nezavisnost sveučilišta i autonomija osiguravaju da se visoko obrazovanje i sustav istraživanja neprestano prilagođavaju promjenljivim potrebama, zahtjevima društva i napretku u znanstvenom spoznavanju.

Trend je postavljen u pravom smjeru i u značajne svrhe. Postizanje veće kompatibilnosti i usporednosti sustava visokoga obrazovanja, međutim, zahtijeva neprestani zamah u svrhu postizanja cilja potpunosti. Potrebno je da potporu tome damo putem promoviranja konkretnih mjera u postizanju mjerljivih koraka naprijed. Sastanak koji je održan 18. lipnja održan je uz sudjelovanje autoritativnih stručnjaka i znanstvenika iz svih zemalja i dao nam je vrlo korisne prijedloge o inicijativama koje treba poduzeti.

Posebno se moramo osvrnuti na ciljeve povećanja međunarodne konkurentnosti europskog sustava visokoga obrazovanja. Vitalnost i efikasnost svake civilizacije može biti mjerena učinkom koji njena kultura ima na druge zemlje. Potrebno je da osiguramo da sustav europskoga visokoga obrazovanja postigne svjetski stupanj privlačnosti jednak našoj izvanrednoj kulturnoj i znanstvenoj tradiciji.

Afirmiranjem naše potpore općim načelima definiranim u Sorbonskoj deklaraciji mi se uključujemo u kordiniranje naših politika kako bismo u kratkom vremenskom roku, a u svakom slučaju u tijeku prvoga desetljeća trećeg milenija, postigli sljedeće ciljeve koje smatramo od najveće važnosti u cilju uspostavljanja europskoga područja visokoga obrazovanja i promoviranja europskog sustava visokoga obrazovanja širom svijeta:

- Usvajanje sustava lako razumljivih i usporedivih stupnjeva, također putem implementacije dopune diplome u svrhu promoviranja pokretnosti europskih građana i međunarodne konkurencije sustava europskoga visokoga obrazovanja;
- Usvajanje sustava u osnovi temeljenog na dva glavna ciklusa, studentski i diplomski. Pristup drugom ciklusu zahtijeva uspješan završetak prvog ciklusa studija koji traje najmanje tri godine. Stupanj postignut nakon prvoga ciklusa je također relevantan europskom tržištu rada kao odgovarajući stupanj kvalifikacije. Drugi ciklus treba voditi magistarskoj ili doktorskoj diplomi kao i u mnogim europskim zemljama;
- Uspostavljanje sustava bodova – kao u ECTS sustavu studijskih bodova – kao odgovarajuće sredstvo za promoviranje široko rasprostranjene mobilnosti studenata. Bodovi se mogu steći i u kontekstu ne-visokoškolskog obrazovanja, uključujući učenje do kraja života, pod uvjetom da ih priznaju zainteresirana sveučilišta koja primaju studente;
- Promoviranje mobilnosti prevladavanjem prepreka u svrhu efikasnog korištenja slobode kretanja s posebnim osvrtom na:
  - za studente, pristup studijima i mogućnostima obuke i s tim povezane usluge;
  - za nastavno osoblje, istraživače i administrativno osoblje, priznavanje i valorizacija semestara provedenih u kontekstu istraživanja, predavanja i obuke u Europi, bez prejudiciranja njihovih statutarних prava;
- Promoviranje europske suradnje u osiguravanju kvalitete s osvrtom na razvoj komparativnih kriterija i metodologija;
- Promoviranje neophodnih europskih dimenzija u visokom obrazovanju, posebice u smislu izrade nastavnoga programa, interinstitucijske suradnje, sheme mobilnosti i integriranih programa studija, obuke i istraživanja.

Ovim preuzimamo na sebe ostvarenje sljedećih ciljeva:

– u okviru naših institucijskih nadležnosti i uz puno uvažavanje različitosti kulture, jezika, nacionalnih obrazovnih sustava i autonomije sveučilišta

– konsolidacije europskog područja visokoga obrazovanja. U tom cilju slijedit ćemo putove međuvladine suradnje zajedno s onim nevladinim europskim organizacijama koje imaju nadležnosti u oblasti visokoga obrazovanja.

Očekujemo da sveučilišta ponovno žurno i pozitivno odgovore i aktivno doprinesu uspjehu našeg pothvata.

Uvjereni da uspostavljanje europskog područja visokoga obrazovanja zahtijeva neprestanu potporu, nadgledanje i prilagođavanje stalno promjenljivim potrebama, odlučili smo se ponovno sastati u roku od dvije godine u svrhu ocjenjivanja postignutog napretka i poduzimanje novih koraka.

Potpisali:

Austrija, Belgija (francuska zajednica), Belgija (flamanska zajednica), Bugarska, Češka Republika, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Island, Irska, Italija, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka Republika, Slovenija, Španjolska, Švedska, Švicarska Konfederacija, Velika Britanija.